

Datum: 2011-05-26

Lunds universitet
Box 117
221 00 LUND

Att: Rektor och universitetsledning

KLAGANDEN

Mariam Carlsson Kanyama, Lunds universitet
Sonny Gondwe, Lunds universitet
Isac Mekonen, Lunds universitet

SVARANDE

Lunds universitet
Prorektor Eva Åkesson
c/o Juridiska avdelningen

SAKEN

Jävsanmälan enligt 12 § Förvaltningslag – nu fråga om vem som prövar
jävsanmälan och hur jävsanmälan ska prövas

Med anledning av utvecklingen och hanteringen av vår tidigare jävsanmälan ser vi det
befogat att inkomma med ett kompletterande yttrande till universitetet. Vi ber även att
juridiska avdelningen vid universitetet upplyser om vilket diarienummer ärendet fått.

<u>Innehållsförteckning</u>	<u>Sid.</u>
1. Yrkanden	2
2. Utvecklande av talan	2
2.1 Bakgrund	2
2.2 Effekten av tillvitad jävighet hos rektor Per Eriksson	2
2.2.1. Statliga högskolors organisation	2
2.2.2. En underlydande tjänsteman handlägger en jävsanmälan mot en överordnad tjänsteman – opartisk prövning?	3
3.3. Konklusion	6

1. Yrkanden

1.

Vi yrkar att jävsanmälan ska handläggas av någon som inte är underlydande tjänsteman för rektor Per Eriksson, varför Lunds universitet i första hand – bör låta någon utomstående handlägga jävsanmälan – eller i andra hand – bör låta universitetsstyrelsen handlägga jävsanmälan.

2. Utvecklande av talan

2.1 Bakgrund

Den 15 maj 2011 inkom vi med en skriftlig jävsanmälan. I denna framställde vi invändning om jäv mot rektor Per Eriksson, chefsjuristen Susanne Kristensson och juristen Johanna Alhem. Grunden för invändningen är att samtliga engagerat sig i saken på ett sådant sätt att avsevärd misstanke uppkommit att det brister i förutsättningarna för en opartisk bedömning.

Den 16 maj 2011 kontaktades prorektor Eva Åkesson av studenttidningen Lundagård med anledning av vår jävsanmälan. Prorektor Eva Åkesson framhävde att jävsanmälan ska prövas skyndsamt.

Det har löpt 17 dagar utan att så skett och Lunds universitet vill eller kan inte informera oss om beräknade handläggningstiden.

På frågan om prorektor Eva Åkesson formellt kan förklara rektor Per Eriksson jävig, svarade hon

”Det kan jag inte svara på. Vi får titta på detta och jag får rådgöra med universitetets jurister, någon av dem som inte är anmäld, alltså. Det är naturligtvis oerhört viktigt att allt detta hanteras korrekt” (<http://lundagard.se/2011/05/16/rektorn-anmald-for-jav/>).

2.2 Effekten av tillvitad jävighet hos rektor Per Eriksson

2.2.1. Statliga högskolors organisation

Styrelsen för högskolan ska ha inseende över högskolans alla angelägenheter och svarar för att dess uppgifter fullgörs, se 2 kap. 1 § Högskolelag. Regeringen utser ordföranden i högskolans styrelse. Regeringen utser även så kallade ”övriga ledamöter” i styrelsen. I styrelsen ska även representanter för lärare och studenter vid högskolan ingå. Se 2 kap. 4 § Högskolelag. Hur lärar- och studentrepresentanterna väljs framgår i 2 kap. 7 a § Högskoleförordning.

En rektor, som rekryteras och utses av styrelsen, ska finnas närmast under styrelsen för att leda verksamheten, se 2 kap. 3 § Högskolelag och 2 kap. 8 § Högskoleförordning.

Rektorn ska ha en ställföreträdare som tjänstgör i dennes ställe när han eller hon inte är i tjänst, och, i övrigt i den utsträckning som rektorn bestämmer. Även ställföreträdaren utses av styrelsen. Se 2 kap. 10 § Högskoleförordning.

2.2.2. En underlydande tjänsteman handlägger en jävsanmälan mot en överordnad tjänsteman – opartisk prövning?

Den jävssituation som föreligger är problematisk, eftersom den utöver, rektor Per Eriksson – den som leder verksamheten vid Lunds universitet, även omfattar chefsjuristen Susanne Kristensson och jurist Johanna Alhem. Susanne Kristensson är den som leder den juridiska avdelningens verksamhet. Den juridiska avdelningen står organisatoriskt under rektorsledningen.

Därmed lyder chefsjuristen Susanne Kristensson under rektor Per Eriksson. (Gemensam förvaltning och Service/Sektion Ledningsstöd/Juridiska avdelningen), och Juristen Johanna Alhem som är tjänsteman vid den juridiska avdelningen, lyder under chefen för avdelningen, nämligen chefsjuristen Susanne Kristensson.

Prorektorn Eva Åkesson är ställföreträdare för rektor Per Eriksson. Som redan citerats ovan frågade studenttidningen Lundagård huruvida prorektor Eva Åkesson får handlägga jävsanmälan. Prorektor Eva Åkesson svarade att hon inte kan ge ett svar.

I 11 § första stycket andra punkten Förvaltningslag stadgas att den som ska handlägga ett ärende är jävig om han eller någon närstående är ställföreträdare för den som saken angår eller för någon som kan vänta synnerlig nytta eller skada av ärendets utgång. Prorektor Eva Åkesson är därför jävig.

Den kritiska frågan är således - vem ska handlägga jävsanmälan mot rektor Per Eriksson, chefsjuristen Susanne Kristensson och juristen Johanna Alhem?

Den 24 maj 2011 fick vi studenter kännedom om att biträdande juristen Sanna Håkansson – en tjänsteman vid juridiska avdelningen som lyder under ordinarie juristen Johanna Alhem och därmed chefsjuristen Susanne Kristensson och därmed rektor Per Eriksson, handlägger jävsanmälan

(http://www5.lu.se/o.o.i.s?id=99&task=view_organization_information018001600&username=).

Vi ska i det följande resonera kring den fråga som ställts här ovan i syfte att ge ett underbyggt svar med stöd av svenska, norska samt finska rättskällor och Lunds universitets egen praxis så som den kommit uttryck i media och i riktlinjer

Bestämmelser om jäv finns i 11-12 § Förvaltningslag. Den som ska handlägga är jävig om det i övrigt finns någon särskild omständighet som är ägnad att rubba förtroendet till hans opartiskhet i ärendet, se 11 § första stycket femte punkten Förvaltningslag.

Den femte jävsgrunden (punkten) brukar kallas generalklausulen. Den omfattar så kallat grannlagenhets- eller delikatessjäv. I propositionen till den äldre förvaltningslagen nämndes som exempel på fall som bör bedömas enligt generalklausulen att någon är

- a) uppenbar vän eller ovän med den som är part eller intressent i ärendet,
- b) ekonomiskt beroende av en part eller intressent, eller
- c) engagerad i saken på ett sådant sätt att misstanke lätt kan uppkomma att det brister i förutsättningarna för en opartisk bedömning (proposition 1971:30 - *Förslag till lag om allmänna förvaltningsdomstolar m. m.* s. 343 och 356. Se även *SOU 2010:29 – En ny förvaltningslag* s. 334-335. Se även Strömberg, Håkan och Lundell, Bengt, *Allmän förvaltningsrätt*, 24e upplagan, år 2008, s. 87, Abrahamsson, Per med fler, *Rättsliga regler i högskolan*, nionde upplagan, år 2008, s. 25-33).

Av intresse i detta sammanhang är endast a) och b), eftersom c) redan behandlats i den förra inlagen.

Mycket tyder på att när jävsfrågor prövas inom högskolors verksamhetsområde detta sker på grund av påstått jäv i samband med tjänstetillsättning och medelstilldelning (Abrahamsson, Per med fler, *Rättsliga regler i högskolan*, nionde upplagan, år 2008, s. 25-33).

Anställda vid och sökande till Lunds universitet har inte varit förskonade från sådana påståenden. Ett exempel är när rektor Per Eriksson ansökte och rekryterades till tjänsten som rektor för Lunds universitet. Han beskylldes för att ha lämnat felaktiga uppgifter om sina meriter. Anställda vid universitetet beskylldes för att vara jäviga.

Lunds universitet, genom bland annat universitetsstyrelsens ordförande Allan Larsson och prorektor Eva Åkesson, beslutade då att låta någon oberoende pröva alla beskyllningar (http://www.lu.se/o.o.i.s?id=708&news_item=5915).

Advokat Anders Stening, som var den som genomförde utredningen, summerade granskningen genom att yttra:

”Jag har konstaterat att det förekommit två oriktiga uppgifter i ansökan. De förekommande sakfelen kan inte ha påverkat utgången av ärendet och kan på inga villkor föranleda en omprövning. Felen är till sin karaktär försumbara och ursäktliga.”
(<http://lundagard.se/2010/12/17/felen-ar-ursaktliga/>).

För att reducera risken att hamna i en jävsituation vid till exempel beredning av anställning av universitetslärare, har Lunds universitet därför utfärdat interna riktlinjer (<http://www.lu.se/upload/LUPDF/natvet/Personal/JAV070508.pdf>).

Riktlinjerna förtäljer att:

”Det behöver inte vara fråga om jäv i lagens mening. Det kan finnas omständigheter som helt enkelt inte ’känns bra’ och som därför kan ifrågasättas. I denna gråzon av olika förhållanden, bindningar eller intressekonflikter mellan dig som är delaktig i beredningsarbetet och någon sökande i anställningsärendet kan omständigheterna vara av den karaktären att universitetets trovärdighet skulle kunna komma att skadas. I dessa fall är det bättre att avstå från att delta i hanteringen. Försiktighet i jävssituationer kan inte anses vara något problem, utan snarare något som bör eftersträvas.”

Som exempel på jävsituationer nämner Lunds universitet bland annat

- a) ett nära samarbete i professionell mening,
- b) uppenbar vänskap eller ovänskap,
- b) beroendeförhållande av ekonomisk art, eller
- c) chefs- medarbetarförhållande.

Enligt vårt förmenande är analogier från det betraktelsesätt som anläggs beträffande jävsfrågor vid tjänstetillsättning klart lämpligt i det ärende som föreligger. Enligt en sådan analogitolkning anses Sanna Håkansson jävig då hon befinner sig i ett chefs- och medarbetarförhållande till de jävsanmälda individerna.

En vanlig metod som används av rättstillämparen är att undersöka hur andra rättsordningar ser på de frågor som reses i det enskilda fallet. Företrädesvis undersöks de nordiska rättsordningarna, eftersom likheterna mellan rättsordningarna är påtagliga, särskilt förvaltningsrättsmässigt (Se *SOU 2010:29 – En ny förvaltningslag*, vari utredarna gör frekventa hänvisningar till nordisk rätt.)

I den norska motsvarigheten till den svenska förvaltningslagen från år 1967 stadgas att *”Er den overordnede tjenestemann ugild, kan avgjørelse i saken heller ikke treffes av en direkte underordnet tjenestemann i samme forvaltningsorgan”*, se 2 kap, 5 § tredje stycket Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker. I det följande benämns detta slag av jäv som förmansjäv.

I den finska motsvarigheten till den svenska förvaltningslagen från år 2003 stadgas att en tjänsteman är jävig *”om tjänstemannen står i anställningsförhållande eller i sådant uppdragsförhållande som har samband med det föreliggande ärendet till en part eller till någon för vilken avgörandet i ärendet kan väntas medföra synnerlig nytta eller skada”*, se 28 § första stycket fjärde punkten Förvaltningslag 6.6.2003/434.

Det åberopade finska lagrummet reglerar visserligen så kallat anställnings- och uppdragsjäv, men är inte lika konsekvent som den åberopade norska regeln om förmansjäv. Finlands motsvarighet till Sverige Justitieombudsman föreslog därför år 1993 att lagstiftaren uttryckligen borde reglera mot så kallat förmansjäv.

I ett välmotiverat utlägg, som förtjänar att återges ordagrant, anförde JO Jacob Söderman, sedermera ”European Ombudsman” år 1995-2003, följande:

”Regleringen av jäv har av tradition endast avsett en enstaka tjänsteman och hans rättsliga ställning. Jävsregleringen i lagen om förvaltningsförfarande är uttryckligen fallinriktad och utgör inte ett stadgande som i vidare omfattning gäller tjänstemannens ställning.

Tjänstemannens eget arbetssamfund ansågs inte ännu vid den tid då lagen om förvaltningsförfarande stiftades medföra någon nämnvärd fara för opartiskheten vid behandlingen av ett ärende. Tjänstemannens rättsliga ställning ansågs ännu då vara så självständig och oberoende.

I många enheter inom den offentliga förvaltningen har tjänstemannens ställning dock förändrats betydligt under de senaste åren. Tjänstemännens verksamhet har närmast sig verksamhetsmetoderna inom den privata sektorn.

Arbetet utförs i stor omfattning i form av grupparbete och projekt. Härvid understryks en effektiv växelverkan och strävan efter gemensamt godtagbara avgöranden.

Ledningens rättsliga och faktiska styrmöjligheter och självständiga beslutanderätt har ökat bland annat i fråga om utnämningar av underlydande tjänstemän. Vid ledandet av ämbetsverken understryks mera än tidigare ledningens ansvar för resultaten av verksamheten. Ledningens möjligheter att påverka de underlydande tjänstemännens verksamhet har ökat.

Det kan sålunda vara svårt för en tjänsteman att fatta ett avgörande till vilket en jävig förman skulle förhålla sig negativt. Allmänheten likställer ofta ett ämbetsverks ledande personer och ämbetsverkets huvuduppgifter. Om tjänstemän i ledande uppgifter har starka privata intressen i ett ärende som hör till ämbetsverkets uppgiftsområde, kan allmänheten ha svårt att tro att heller de lägre tjänstemännen förhåller sig opartiskt till saken. En jävig förman kan sålunda göra verksamheten i hela det underlydande ämbetsverket ifrågasatt.

Till exempel Norges förvaltningslag (Forvaltningloven från 1967) föreskriver att om en förman är jävig får inte heller en tjänsteman som lyder under honom avgöra ärendet. Jävigheten begränsas till en och samma myndighet och gäller sådana relationer mellan förmannen och en underlydande i vilka den underlydande tjänstemannen på ett eller annat sätt är beroende av sin förman.

I de allmänna föreskrifterna angående statsunderstöd (490/65) förbjuds en tjänsteman som bereder ärenden som avser någon sammanslutnings statsunderstöd att delta i denna sammanslutnings verksamhet. Enligt bestämmelserna gäller förbudet också tjänstemannens direkta förman." (Riksdagens Justitieombudsman, Utvecklande av stadgandena om jäv - Berättelse till Riksdagen, 1993)."

Den finska lagstiftaren har dock beslutat att fortsätta låta förmansjäv omfattas av generalklausulen. I propositionen till den senaste förvaltningslagen anförde lagstiftaren att:

"de situationer i vilka en tjänsteman är en parts motpart eller uppenbara ovän, och de där det råder ett fast vänskapsförhållande eller kompanjonskap mellan en tjänsteman och en part, skall bedömas från fall till fall. Även s.k. förmansjäv, dvs. den omständigheten att en tjänstemans opartiskhet äventyras på grund av att hans förman är jävig, skall bedömas med stöd av generalklausulen" (regeringens proposition 72/2002 rd förslag till förvaltningslag och till lag om ändring av förvaltningsprocesslag, s. 88-89).

3.3. Konklusion

Vi har här ovan visat att den svenska förvaltningslagen uttrycker sig tydligt beträffande prorektor Eva Åkessons möjligheter att agera som handläggare i jävsärendet.

Vi har vidare belyst att den tjänsteman vid Lunds universitet som påstått att hon är handläggare i jävsärendet biträdande juristen Sanna Håkansson, är en tjänsteman som lyder under ordinarie juristen Johanna Alhem och därmed chefsjuristen Susanne Kristensson och därmed rektor Per Eriksson.

Med beaktande av den ställning Sanna Håkansson har i förhållande till de jävsanmälda individerna kan hon inte anses vara opartisk.

Vi har tidigare anfört att rektor Per Eriksson, chefsjuristen Susanne Kristensson och juristen Johanna Alhem engagerat sig i saken på ett sådant sätt att avsevärd misstanke uppkommit att det brister i förutsättningarna för en opartisk bedömning beträffande disciplinmälan.

Att biträdande juristen Sanna Håkansson därför ålagts uppgiften att opartiskt handlägga huruvida hennes närmaste överordnande i olika nivåer handlat på ett ojävigt sätt, torde vara en synnerligen betungande uppgift för henne. Delegeringen av ärendehandläggningen till henne, väcker allvarliga betänkligheter rörande Lunds universitets inställning till den grundlagsstadgade skyldigheten att handlägga ärenden opartiskt.

Lunds universitet har dock tidigare visat hur man rätteligen hanterar jävsproblematik som omfattar rektorn för universitet. Vi förutsätter således att, enligt den grundlagsstadgade likhetsprincipen, lika fall kommer att behandlas lika av Lunds universitet.

Malmö dag som ovan,

Mariam Carlsson Kanyama, Lunds universitet

Sonny Gondwe, Lunds universitet

Isac Mekonen, Lunds universitet